

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus

[Venedig], 4. Apr. 1497

[Lactantii Firmiani operum Rubricae]

[urn:nbn:de:bsz:31-300412](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300412)

Lactantii Firmiani De diuinis institutionibus aduersus gentes, Rubricæ primi libri incipiunt.

- q Vanta sit & fuerit semper cognitio ueritatis, Et q nec sine religione sapientia, nec sine sapientia sit probanda religio; Ca. primum.
- De errore philosophorū euacuatū prouidentia; & publica statuētū fide. ca. ii.
- An pote state unius dei mundus regatur; an multorum; ca. iii.
- Quod sub uno humili deo particulares plures esse nō possunt. ca. iiii.
- De testimoniis poetarum. ca. v.
- De testimoniis prophetarū & philosophorū: Et de testimoniis Cottæ pontificis Trifmegisti. Et de decem Sibyllis. ca. vi.
- De testimoniis Apollinis & deorum ca. vii.
- De cecitate eorum qui plures deos opinātur; & unde hic error habuit originē. Et q corpus deo nō est necessarium; nec propagatio liberorum. ca. viii.
- De Hercule; & gestis eius; atq; ortu eius ex Ioue & Alcmena; & morte eius. ca. ix.
- De Asculapio; Apolline; Neptuno; ac Marte & Castore; polluce atq; Mercurio. c. x.
- De ipsius Iouis parentibus; & ortu; & uita eius flagitiosissima; morte & sepultura; & opificio poetarum. ca. xi.
- Quomō stoici figmēta poetarū ad philosophicā transferant rationē ca. xii.
- Quomodo poete & historici euacuant stoicorum traditionem de Ioue & Saturno & aliis diis. ca. xiii.
- Quid inde Ennius doceat in sacra historia. ca. xiiii.
- Qua ratione homines dii ceperint nominari. ca. xv.
- Qua ratione dii esse nō possunt quos sexus discernit. Et q in naturam dei non accidit aut sexus; aut coitus aut officium generādī. ca. xvi.
- Quod stoici fidem historiarum & poetarū figmenta inani physicatione peruertūt; & quæ miseræ & turpitudes de diis referantur. ca. xvii.
- Quomodo refellantur hi qui deos esse factos ex hominibus mentiūtur. ca. xviii.
- Quod deos uanos deum uerum nemo simul potest colere. ca. xix.
- De propria Romanorum religione. ca. xx.
- De sacrificiis & ministeriis eorum. ca. xxi.
- Quis auctor prædictarum uanitatū in Italia apud Romanos fuerit; & quis apud alias gentes. ca. xxii.
- Quo tempore ceperint uanæ superstitiones; & quibus auctoribus. ca. xxiii.
- Lactantii Firmiani de origine erroris Rubricæ libri. ii. incipiunt.
- q Vod rationis obliuio; & ignorātia sui facti hoies ingratos uideri dei qui colit in aduersis; & in prosperis contemnitur. ca. primum.
- Quæ fuerit prima causa fingendī simulachra. Et q uerissima dei imago est homo. Et q extra se deum nemo fideliter colit. ca. ii.
- Quod Cicero & alii qui uidebātur sapiētes; ceteris deterius peccauerint. ca. iiii.
- Quod nil maiestatis & reuerentiæ habeant idola. ca. iiii.
- Quod solus omnīū creator uerus deus est; solusq; colendus; nec elemēta; nec corpora caelestia aliqd diuinitatis habent; in quo & stoici desipiunt; qui stellas deos putāt quæ nō sua uoluntate mouent; sed dei. Et qua rōne eas sic fieri uoluit. ca. v.
- Quod nec terra; nec aqua; nec pars aliqua mundi; nec totus ipse deus est animatus; sicut stoici mentiuntur; qui quod astruunt; pariter & euertunt. ca. v.

A

- Quod dupliciter peccat insipientes, Et quod avaritia sub obtentu religionis colit praevalente ratione traditione maiorum; & quod fuerit maioris; quorum auctoritas iudicat ueritati. ca. vii.
- Quod ratione potius innitendum est; & quae miracula scripta sunt ad confirmationem erroris multorum. ca. viii.
- Quod per inuidiam diaboli intrauit mors; & pullulant radices errorum. Et quod deus ipse natura est; qui materiam primordiale & omnia fecit ex nihilo. ca. ix.
- Quod deus quatuor elementa distinxit; & quatuor qualitates; & quatuor tempora; & quod ex calore & humore sit uita; & quae hoies igne; caetera aialia aqua magis utatur. ca. x.
- Quod creato mundo facta animalia propter homines sunt & tandem homo ipse. Et quid sit quod poeta finxerunt Deucalionem homines reparasse. Et quod Aristoteles fallum putauit mundum esse aeternum. Et quae sunt tres partes. ca. xi.
- Quod non de terra uel sponte nata sunt animalia; sed dispositione diuina cuius fecisset nos deus conscius; si scire expediret. ca. xii.
- Quare duo sexus mundi minoris id est hominis; & quid sit mors eius prima; quid secunda; & de primorum parentum culpa & poena. ca. xiii.
- Quod non Liber pater fuit inuentor uiri; sed Noe post diluuium. Et quae fuit origo gentium; & qui primi habuerunt scientiam astrorum; & ignorantiam dei. ca. xiiii.
- De iniquatione angelorum; & duobus generibus demonum; qui se persuaserunt ut deos colerent; quos etiam familiares philosophi habuerunt; ut Socrates. ca. xv.
- Quod hi prodesse putantur cum nocere desinunt; nec possunt aliquid in eos qui in fide solidati sunt; sed sancti subiecti eis tanquam serui obediunt. ca. xvi.
- Quod hi astrologiam autuspiciam & omnes artes reprobas inuenerunt; & persuaserunt cultum idolorum per miracula & uarias fallaciarum tendiculas. ca. xvii.
- Cur deus humano generi sic patiatur illud; & quod tribus de causis uana est deorum religio. ca. xviii.
- Quod in cultu simulachrorum nulla potest esse religio; nam a simulatione id est a fallacia dicta sunt. ca. xix.
- Breuis epilogus; quo docet gentibus superatis sibi a philosophis grauius imminere certamen. ca. xx.

Lactantii Firmiani de falsa sapientia. Rubrica. iiii. libri feliciter incipiunt.

Commendatur in primis ueritas; & omni praefertur eloquentiae & quare ea non sint assecuti philosophi aperietur. Et quare stilo simplici sacra scribantur eloquia. Et quod philosophis tunc maxime credendum est; cum suam ignorantiam profitentur. Caput primum.

Quod ipso nomine philosophiae conuicitur quod inanis fuerit gentiliter philosophantium occupatio. ca. ii.

Ex quibus rebus philosophia constet; & quis fuerit auctor academicae sectae; quae nihil recti diffinit; quod solam opinionem esse in philosophia gentilium; qui ideo plus audent quia errores eorum non arguit nisi deus. ca. iii.

Quomodo Zeno & Socrates totam philosophiam sustulerunt de medio; & quasi quodam ciuili bello suis confecta est armis. ca. iiii.

Contra academicos multa scire: natura rerum; & uitae necessitas cogit. ca. v.

Quomodo sapientia in medio errantium fuerit; & Academici contra physicos, & physici contra academicos dimicauerunt. Et quae sint aristotarum exempla quaestionum. Et quod rationes caelestium siue naturalium sciri non possunt. ca. vi.

De mortali philosophia; & quare sicut utilior ita de caeteris philosophiae partibus sit fa

- cilior; quæ fuerint oïum philosophorum fere sententiæ de summo bono: ca. vii.
- Quod uera sapientia docet summum bonum hominis non esse animi uel corporis uoluptatem aut aliquod eorum quæ a philosophis sunt proposita ca. viii.
- Quid sit uere sapientis summum bonum; & quæ uitiosa fuerit ratio Anaxagoræ ad quid natus sit homo ca. ix.
- Quod ea quæ uidentur hominis esse propria; cæteris quoque animalibus communia sunt homini uero proprium est deum noscere & colere ca. x.
- Quod deus fecit hominem cupidum religionis & sapientiæ; quorum alterum constare sine altero non potest. Et quod nihil eorum quæ mortales appetunt; summum bonum sit. ca. xi.
- De duplici pugna corporis & animæ; & hostibus utriusque. Et quod uirtus non propter se appetenda est; sed propter uitam æternam; quæ summum bonum est; & uirtutem necessario sequitur; & in præsentem haberi non potest ca. xii.
- Quod anima immortalis; & quare diuina traditio logicam non desiderat aut philosophiam sed ethicam solam; in qua docenda summi philosophi errauerunt; & quare philosophia non sit dux uitæ & uirtutum parens; expultrix & ultrix uitiorum; quod tamen Cicero & alii astruere conati sunt ca. xiii.
- Quod Lucretius & alii errauerunt opinati sapientiam inuentam esse ab hominibus; & nec datam hominibus a creatore. Et quomodo Cicero suis uerbis conuincitur. Et quod philosophia nec uerum docet; nec ad recte uiuendum instruit. ca. xiiii.
- Quod in eodem errore fuit Seneca. Et quid philosophia secundum ipsam. Et quod si cut deus unus & ueritas una; ita una & simplex sapientia; & quomodo philosophorum oratio pugnet cum uita. ca. xv.
- Quod recte doctes & male uiuentes teste Cicerone non utilitatem ex philosophia; sed inanem percipiunt delectationem. Et quod sapientia seipsam semper exercet in bonis actibus. Et quare non philosophia; sed sapientia ipsi iugiter insistendum sit. ca. xvi.
- Quæ fuit ipsa doctrina Epicuri; quæ moribus omnium appositissima loquebatur; & quomodo Leucippum & Democritum habuerit auctores erroris; & fabros atomorum; & assertores uoluptatis. ca. xvii.
- Quomodo pythagorici & stoici contrario epicureis errore desipant sic animarum immortalitatem statuentes; ut eas in uaria corpora transire mentiantur; & uoluntariam mortem persuaferunt inaniter philosophantibus; ca. xviii.
- Quod Cicero & alii sapientissimi immortalitatem animarum sed infideliter docent. & quod mala uel bona mors sit ponderanda ex ante acta uita & gratia dei. ca. xix.
- Quod Socrates in eo fuit cordatior cæteris; quia a scrutinio cælestium & naturali causis disputationem suspendit; in quibus temere consumitur ingenium & tempus sed & in multis desipiunt; quorum subiiciuntur exempla. ca. xx.
- Quod Plato didicerit a Socrate; quod si obtineret; humani generis periret societas. ca. xxi.
- Quod dogma Platonis non erat nisi crisis fons; & fomes; & uirtutum omnium exterminium. ca. xxii.
- De minoribus philosophis; & quatenus inuicem ratione ex rerum contemptu proficiunt & erroris assertores sint. ca. xxiii.
- De antipodibus quos idem esse finxerunt; quæ opinati sunt mundum esse rotundum. ca. xxiiii.
- Quot & quanta prædicenda sunt; & alias necessarias gentiliter & philosophantibus; ut philosophiam nullus assequatur aut rarus ca. xxv.
- Quod doctrina cælestis sapientiam sola largiatur quam natura communis appeti. & quæ res philosophiam non inuenit; Et quæ efficax sit lex dei. & ecclesiæ sacramenta. ca. xxvi.

- Quod philosophi saepe recte præcipiunt: & interdum uident uerum: & quare nõ sit eis credendum: in quo solo nitatur conditio creaturæ & unde: nec nõ aut fortunæ: & quo modo philosophi suis inuicem gladiis pereunt. ca. xxvii.
- Quod fortuna nihil est: quã philosophi nõ mō deã: sed deũ metiuntur. Et quõ hunc errorem demones immiserint eis qui deũ nesciebãt & contenebant. ca. xxviii.
- Item repetitio de fortuna: & natura eius: & diffinitione eius. ca. xxix.
- Epilogus quo docet quõ trãseundum sit a uanitate philosophorũ recedentibus: & ad ueram sapientiam aspirantibus. s. ad uerbum dei in quo sola ueritas inuenitur & uirtus & beatitudo: & ab eis quæ dicta sunt: ad dicenda transitum facit. ca. xxx.
- Lactantii Firmiani de uera sapientia. Rubricæ libri quarti feliciter incipiunt;
 q. Vomodo unius sæculi error in omnem sit transfusus ætatem & orbem occupauerit: & Græcia post gloriam septem sapientum studio perquirendæ ueritatis exarserit & studiosi eius se maluerint philosophos q̄ sapientes appellari. ca. primũ
- Quod ibi est quærenda sapientia: ubi gentibus est stultitiæ rictus. Et quare Pythagoras & Plato litterarum persecutores non accesserunt ad iudæos. ca. ii.
- Quod sapientia & religio inseparabiliter cohæret: & q. necesse ẽ eosdẽ nõ diuersos eẽ secretarios sapientiæ & numinis sacerdotes: & quare cõtra naturã sit colere plures deos. & quare necessitate naturæ oportet dñm eẽ unũ unicuiq; sic & p̄m unũ. ca. iii.
- Quod sapientia spectat ad filios: religio ad seruos: & utriusq; fons deus unus solus & uerus: qui ingratum abdicat filium & fugitiuum punit seruum. ca. iiii.
- Quod oracula prophetarũ sollicitè inspicienda sunt: quos diuinitus esse locutos: rerum multo ante prædictarũ cõuincit euentus. Et quo tẽpore prophetauerit Moyses: quot annis Iosue rexerit populũ: quot præfuerint iudices: q̄ diu regnauerint reges: quo tẽpore dominatus Cyrus. quod in philosophis & sapiẽtiæ fundamentũ. ca. v.
- Quod deus creator oium cooipotentẽ genuit filiũ: & per eũ creauit uniuersa: testes: sunt Sibilla & Trismegistus: oracula cõsona pphetis & sapiẽtissimo salomoni. ca. vi.
- Quod nomen filii & angelis aut hominibus sit ignotum: licet nomen habeat quod non ab utrisq; adoratur: & unde dicatur Iesus: & unde christus. ca. vii.
- Quod filius his natus est: æternaliter de patre: tẽporaliter de uirgine matre: sed natiuitate inexcogitabili & ineffabili: Et quare dicatur uerbũ: & in quo ab aliis angelis differat & quare illi nõ dicãtur uerbũ uel uerba: & quare hominis spiritus dissolubilis. & quid Dauid & Salomon prophetauerint de hoc uerbo: & q. Salomon præcesserit Troianũ bellum: et quid Ioannes euangelista de eodem uerbo. ca. viii.
- Quod melius a græcis logos q̄ a latinis uerbum: et quid de deo senserint gentiles philosophi Zeno et Trismegistus. ca. ix.
- De secunda natiuitate filii: quã pphetæ multo ante prædixerũt: et quõ eductus sit Israel ab ægipto: et quibus ingratus beneficiis caput bouis in memoriã apis dei ægiptiorũ figurauerit: et quis ordo publicarũ fuerit potestatu usq; ad domini passionẽ. ca. x.
- Quæ fuerit causa incarnationis christi. ca. xi.
- De conceptu et partu uirginis prædicto a prophetis: de passione: resurrectione: ascensione et iudicio. ca. xii.
- Quod filius a patre ẽ secũdũ deitã: et q. geminæ substantiæ eẽ cõuincit: tũ ex operibus ppris: tũ ex oraculis prophetarũ: tũ ẽt Apollinis Millelii testimonio. Et quare nec ad Salomonẽ: nec ad aliũ q̄ ad christũ referri possunt uaticinia pphetarũ. ca. xiii.
- De æterno christi sacerdotio: quod prophetæ sicut & cætera prædixerũt sic exprimẽtes

Iesum christum: ut oracula nec ad filiū Naue: nec ad filiū Isodech ualeāt retorqueri. Et de uis quas docuit christus qui nūq̄ suū honorē quæsiuit sed patris. Ca. xiiii.

De baptismo christi & miraculis quæ gessit in carne ante passionē: quæ non modo a prophetis pronūciata sunt: sed etiam uaticinio Sibyllarū: sicut Cicero & Varro testantur: sed oracula ante christi aduētū nō potuerūt intelligi. Ca. xv.

De passione christi quæ iudeis & scādalo & stultitiæ gētibus quō sūma uirtutē continent: & uerā & singularē sapiētīā & ueritatē: sicut propheta fuerūt prælocuti. Ca. xvi.

Quomodo calūniati sunt eum quasi legis destructorē: & quid p̄figarauerit circuncisio Et quare in illa iussa sit fieri mēbro: & quare p̄hibitū sit carne sua illa uesci. Ca. xvii.

Quæ cā & quis fuerit ordo dominicæ passionis: & quibus sit p̄nūciata oraculis. Ca. xviii.

De miraculis quæ in passione domini contingerūt. De sepultura & resurrectione: Et a quibus testimoniis p̄phetarū fides roboretur istorū. Ca. xix.

Quod p̄fectus in galileā dominus post resurrectionē discipulis scripturarū reserauit arcanā: & quare lex uetus dicatur testamētū nec potuerit intelligi añ mortē dñi & q̄ nouū testamētum ueteris adimpletio ē. Et quibus hoc ante prædictū sit testimoniis. Ca. xx.

De ascensione domini: diuisione discipulorum ad nascētis ecclesiæ fundamentum iaciendum & roborādum. Et de miraculis eorum. & quomodo Petrus & paulus Romā ueniētes prophetauerūt regem in breui uenturum: qui Hyerolimā destrueret & iudæos deleteret: eodem mō quo postea contingit. Ca. xxi.

Quod argumētis reuincēdi sunt q̄ diuinis detrahūt sacramentis: & quibus argumentis utantur in fideles: ut dominicæ incarnationis fidē euacuent. Ca. xxii.

Quod præceptoris morum uacillat auctoritas si nō facit ipse qd̄ docet: sicut in phariseis patet: q̄ cōtra sua præcepta uiuebāt: sed christus primo fecit q̄ postea docuit. Ca. xxiii.

Quod caelestem doctorem perfectum esse oporteat. Et quare perfectus esse non possit sine corpis assumptione mortalis. Ca. xxiiii.

Quod christus licet mortalitatem nostrā sūperit: non tamen natus est ut alii hoies: sed ex carne uirginis. Et quare cū inuicis esse: a culpa: spōte subierit p̄nam. Ca. xv.

De mysterio dominicæ crucis: & uirtute: & significatione eorū quæ christus gessit aut p̄tulit: & quomodo præfiguratus sit in imolatione agni legalis. Ca. xvi.

De potentia signi crucis quantæ efficaciam sit inuocatio nominis crucifixi. Et quantum a dæmoniis timeatur signū crucis. Ca. xxvii.

De uera & singulari religione: & unde dicatur religio: uel secūdu Ci. uel alios. Ca. xxviii.

De unitate patris & filii: ut liqueat quo unius dei possunt esse cultores q̄ duos colūt alterū præ: alterū filiū: p̄remq̄ imortalē: filiū mortalē: de quo superius dictū ē. Ca. xxix.

De hæresibus: quas nō modo p̄phetæ: sed etiam christus & apostoli prædixerūt emerituras esse uitandas. & q̄ illa sola ecclesia catholica est & uera: in qua ē cōfessio & medicina peccatorū per penitentiā & fidei sacramēta. Ca. xxx.

Lactāti Firmiani de iustitia libri quinti Rubricæ incipiūt. q̄

Uod iniquum & impiū est ante damnare uel personam: uel causam: q̄ demerito eius cognoscere: & quare sapiētia iungēda sit religioni: & quod eloquentia seruit saeculo: & plarūq̄ ut amplius elucescat ex industria impugnat ueritatem quæ fere semper idoneis assertoribus indiget. Ca. primum

Quod ex defectu ductorū data est temerariis hoibus audacia impugnādi ueritatē ignotā: & hoc p̄bat exemplo duorū philosophorū quos uiderat in Bithynia. Ca. ii.

Quod a discipulis christi uoluntas mentiendi absuit: qui uitam exercebant contrariam A iii

8. 311

- uiris, Et quid respondendum fuit blasphemiae eorum qui christum magnū fuisse mētiri
sunt: & sibi ipsis contraria docuerunt. Ca. iiii.
- Quare hoc opus inceptum sit: & contra quos: & ad quid proficit. Ca. v.
- De iustitia quā nō modo philosophi: sed et poetarū qui eos praecesserūt rātis quae fieri uir-
tibus: Et quō p̄ uero haberi debeat nō fingēro poetico q̄ iustitia terras incolebta re-
gnate Saturno: & aurea fuisse saecula: sed Ioue regnare iustitiā esse fugatā. Ca. vi.
- Quod cupiditas fons malorum omnium expulsa iustitia suas idest iniquissimas pmul-
gat leges: & quomodo sub Ioue naturae cōsortes seruituri subiecerit audax: auara: am-
biuosa superba & crudelis impietas hominū: & aureum expulit seculum: quod sola fa-
cit puritas uerae religionis. Ca. vii.
- De aduentu christi aureum saeculum restituentis in electis: idest uerā reformatis religio-
nem. Et q̄ uirtus inotescat: & proabatur exercitio uitiorū: ut liquidum sit quare deus ma-
la esse permiserit. Ca. viii.
- Quare iustitia quae improbatio est non uideatur ab hominibus: & q̄ homo dei templū ē
non aurū uel lapides quod deus uirtutibus colendus est: non corruptilibus donis: &
quod omnia mala ex eo pueniūt: quod plures dii coluntur: quia si unus solus uere co-
leretur, omnes iura fraternitatis agnoscerēt & exercerent. Ca. ix.
- Quod iniqui iustitiam quam sibi abesse sentiunt: omnibus abesse putant. Et i eos qui iu-
stiores & innocentissimi sunt atrocius sauiunt idest in seruos christi mensuram patrum
iplentes qui caput omnium iustorum christum occiderūt: eo quod dissimilitudo uitae
criminosae sicut sanguinē innocentium. Ca. x.
- De impia iniquorum q̄ deū nesciunt pietate. Et quid & ubi sit uera pietas: quam deorū
cultores assequi nequierūt propter subiectas causas. Ca. xi.
- Quod persecutores christianorū non modo bestiae fuerint: sed ipsis bestiis bruiiores &
truciores quibus & quare tormentis martyres afficiant. Ca. xii.
- Quomodo ipsi carnificibus grati facti sunt: qui diligūt inimicos. Et quod expetibilis ē
esse bonum & malum putari: q̄ malum esse & uideri bonum. Ca. xiii.
- Quod ex eo patre iustitiae christianae religionis & ueritas fidei: quod de cultoribus deorū
crescit ecclesia: sed de ecclesia nec minis nec tormentis compelli possit ad cultum deo-
rum licet quidam sacrificasse ex infirmitate legātur inuiti: qui tamen postea per p̄cni-
tentiam in quo nouatiani cōfutantur: surrexerunt fortiores. Et quod patientia martyriū
solidissimum est christianae religionis fundamentum. Ca. xiiii.
- De uera uirtute christianorū: qui in cusmine paciētia constituti: philosophos laudatores
paciētiae antecedūt uirtute patiendi & quod uanum & stultum est imaginatam: ter-
rāq; ut deum colere. Ca. xv.
- Quare sapientes habentur pro stultis, & quomodo in duabus praecipue uirtutibus: pie-
tate scilicet & aequitate iustitia constet & quid pietas secundum Trimegistum: & quid
aequitas secundum Ciceronem: quarum neutra assequi potuerūt. Romani uel graeci:
nec aliqui nisi christiani. Ca. xvi.
- De aequitate christianorum: quam philosophi non habentes: nec inuenire: nec defendere
potuerunt. Ca. xvii.
- Quomodo Carneades & iura pro utilitate sancita: & uerā in hominibus iustitiā nisi for-
te stultis collegerit inueniri nō posse: & ciuilis iustitia sapientia quidē habeat sed in-
iustam. Naturalis autē iusta sit ubiq; sed sapiētia oīno nō habet. Ca. xviii.
- Contra Carneades: q̄ nec stultus potest eē iustus: nec sapiens iniustus. & quod innocen-

- tibus & iustis deus semper optime cōsulit & necessaria prouidet; quæ patet ex diffinitione stultitiæ: & sapientiæ. Et quæ sit cognitio hominis & dei. ca. xviii.
- Quod ignorantia immortalitatis & dei veri prædiciorum causa errorum est: & mortem meretur æternā. Et q̄ homo non sit hominis genitor: sed minister generationis. Et quare deus ueram sapientiam uoluit sub specie stultitiæ occultari. ca. xix.
- De insania eorum qui deos colunt & nō audent ratione cōtendere cum fidelibus: Et quare sacramentorum suorum silentium indicant: & q̄ religio per patientiam defendenda est: & ratione potius q̄ sauitia: sero uel igne: & quantum & in quibus differunt religionis ueræ cultus & falsæ. ca. xx.
- Quod hostes suos adorat stulta gentilitas: quorum cultus non modo christiani: sed & philosophi & domestici cultores deorum destruunt. ca. xxi.
- Quare maligni spiritus instigent cultores suos in persecutionem fidelium & quare uera religio uideatur inanis. ca. xxii.
- Quare deus electos suos tradita impiis potestate uexari patiatur. ca. xxiii.
- Quod bonorū tortores torquebunt. & malas bestias de terra auferet deus. ca. xxiiii.
- Lactantii Firmiani de uero cultu libri sexti Rubricæ incipiunt.
- q̄. Vod innocentia uerissimus dei cultus est: quam carnalis homo corpori deditus nescit. ca. primum.
- Quod deus nec esurit: nec sitit: nec in tenebris est: ut ei oporteat hostias immolari: aut uina offerri uel lumina: & quare hæc offerantur diis gentium: quæ fidem rectam & uerā innocentiam offerre nesciunt: in quibus consistit dei cultus: & q̄ intra omnia quæ ad cultum dei pertinent: præstantissimum est homines ad ueritatem & iustitiam erudire: & quare nolit ab elementis incipere. ca. ii.
- De duabus uis: quarū altera uirtutū: altera uiciorum est: quæ in littera pitagorica figurant: & fidelius tractatur a christianis q̄ a phis: & de duob⁹ ducibus uariarū: ca. iii.
- De uia uirtutis: quæ in Elisios campos deducere dicitur: & uiciorum quæ ad impia tartara ducit & ducibus utriusq̄. ca. iiii.
- De falsa diffinitione philosophiæ: quam auctore Lucilio posuerunt philosophi: & uera differentia scientiæ & uirtutis. ca. v.
- Quod philosophi nescierunt quid esset bonum: aut malum: quia fontem boni lucidum nesciebant: nec intellexerunt quis debeat rerum & operum finis esse & quomodo constet Lucilium falso diffinuisse uirtutis officia. ca. vi.
- Quod in uia erroris est species sapientiæ & uirtutis: & q̄ uia ueritatis & sapientiæ est simplex: & angusta: & ardua: & deum habet ducem. ca. vii.
- Quare a philosophis ueritas inueniri nō poterat: nec ab his qui terrenis dediti sunt: sed ab electis inuenitur per legē dei: cui potest Ciceronis diffinitio adaptari. ca. viii.
- Quod caput religionis & uia ueritatis ē deum fideliter noscere: & fideliter colere: & quare uniuersæ leges sint a gentibus institutæ: & quis sensuum integritate uigeat: quam gratia largitur potius q̄ natura. ca. ix.
- Quod religio deo: misericordia homini debetur & quas causas & edificandi ciuitates & cōueniendi socialiter & inuentionis uerborum falso commenti sunt. ca. x.
- In quos præcipuæ sit humanitas exercenda: & in quibus liberalitatibus imaginariis pereant opera: & quæ impensa præstantis. ca. xi.
- A quo sit speranda expectanda: & quæ & quanta sit uere liberalitatis merces: & quam inanis & nulla falsæ: & qui sunt gradus humanitatis. ca. xii.

- De premio: & q. in necessitate ex præcibus pauperū quisq. teneatur a deo: & tribus gradibus uirtutis. ca. xiii.
- Quod philosophi uera caruerunt humanitate: qui cum stoicis eam inter morbos animæ posuerunt ca. xiiii.
- Quomodo peripathetici uincant stoicos & doceant affectuū naturalium stimulos euelli nō posse sed mitigari: & q. ea quæ brutis animalibus data sunt singulo homini insita sunt uniuersa: & quomodo stoici mētis affectiones diffiniant. ca. xv.
- Quomodo peripathetici errauerunt: & q. bonus usus effectū uirtus est: malis uitiū: & q. usus ipse ex causa pensandus est. ca. xvi.
- Quod ea quæ philosophi uicia putant uirtutes sunt: si tñ referantur ad finē debitū. scilicet ad deum: & q. insani sunt q. humanā naturā ingētis affectibus spoliare nituntur. ca. xvii.
- Quomodo præcepta dei quibus insistendum est: a philosophis dissident institutis: & q. sit patientiæ titulus. ca. xviii.
- Quod peripathetici stoicis obuiant in defensione affectuum: & quæ sint tres furia quas poetæ finxerunt: & quis earum sit usus & abusus. ca. xix.
- De quinque sensum uoluptatibus: & quare plus uoluptatis datum sit homini a natura quàm cæteris animantibus. Et primum de uoluptate uisus & de spectaculis euitandis: & de ludorum & speculorum auctoribus. ca. xx.
- De uoluptate auriū: & quid sibi uelit diuinorum eloquiorū simplicitas: quæ oibus carminibus & floribus: pompisq. uerborū præferenda est. ca. xxi.
- De uoluptate olfactus & gustus: quem uir prudens euitare debet ut laqueos & tendiculas mortis. ca. xxii.
- De uoluptate tactus & quare in homine sit uehemētior quàm in cæteris animalibus: & quare per eum diabolus turpitudines ingerat: & spicula gehennæ: Et de licito coitu & illicito: Et quare intra omnia animantia sola mulier post cōceptum sit patiens uiri. Et quis sit continentia uel incontinentia fructus. ca. xxiii.
- De penitentia & fructu eius: & conscientia stimulis: & districto dei iudicio. Et quibus sacrificiis: & qua ara possit placari. ca. xxiiii.
- De dria domi & sacrificii diuini: & forma laudandi deū & orōnis forma & fructu. ca. xxv.
- Lactantii Firmiani de beata uita. Rubricæ libri septimi incipiant.
- q. Vid dictum in præcedentibus libris: quid restat dicendum in ultimo: qui sunt credituri ueritati: & qui non: & quare. ca. primum
- Quod aureū sæculum id est fœlicissimus status futurus est post iudicium. Et quare ratio mundi non potest ab homine apprehendi. Et q. ueram sapientiam non assequitur quis beneficio naturæ: sed gratia. ca. ii.
- Quantum errauerunt stoici de ratione mundi: & auctore omnium deo & homine per quem factus mundus: & quam manifeste contra epicurum rationibus doceatur mundum & omnia quæ in eo sunt dei prouidentia gubernari. ca. iii.
- Quod omnis res ad aliquem usum facta est: etiam illa quæ omnino uidentur esse mala: quare homo creatus sit corpore fragilis: & capax rationis. ca. iiii.
- Quare homo creatus sit & quare ex contrariis constet: & q. ei domicilium constitutum est in medio: & uita duplex proponitur: quarum alteram ministrat natura alteram largitur gratia: & quid significet q. homo primum quadrupedibus conformatur: & postea erigitur: et tandem utitur exercitio rationis. ca. v.
- Item quare mundus creatus sit: quare homo: quoniam sit cultus deorum: ca. vi.

- Quare philosophi nequiverunt comprehendere veritatem integre: quam tamen sicut exempla
 declarant: particulatim comprehendunt: tamen se defendere nequiverunt. Ca. vii.
- De immortalitate animae: & quibus ea argumentis Plato sit conatus astruere. Ca. viii.
- Quae sit de immortalitate animae fidelis assertio: & quod laborum virtutumque finis beata aeternitas est. Ca. ix.
- Item de immortalitate animae: & quod virtus semel habita perpetua & amitti non potest: & quod vita duplex est: & item mortes duae homini praeponuntur. Ca. x.
- De resurrectione corporum mortuorum: & morte: & animarum perpetuitate. Ca. xi.
- Item de immortalitate animae contra Lucretium & Epicurum. Et de differentia mentis & animae: & corporum resurrectione. Ca. xii.
- Quibus testimoniis immortalitas animae approbat: & futurum iudicium dei: & quantum Aristoxenus alios uicerit in errore. Ca. xiii.
- De fine mundi & errore chaldeorum. De aetate mundi: & quod post sex aetates: id est sex mille annorum: status mundi mutabitur & renouabitur & quod mille anni sunt unus dies diei & quod post mille annos regnabunt electi dei in terra post iudicium. Ca. xiiii.
- Quod submersio Pharaonis & Aegyptiorum: & liberatio Hebraeorum de seruitute Aegypti praefiguravit liberationem electorem: & reprobationem danatorum: quae futura est in fine mundi: & quod signa multa sicut illa: ita & haec praecedent liberationem: & quod Romanum imperium ante delebitur. & quod in Asiam summa potestas omnium reuertetur. & quod aetatum gradibus. Roma creuerit & deficiat. Ca. xv.
- Quomodo imperii uentura sit destructio: & quae illi signa praecessura sunt secundum uaticinia prophetarum & Sybillarum. Ca. xvi.
- De aduentu magni prophetae qui Haëlias dicitur: & quomodo interficietur ab Antichristo: & resurget die tertia & ascendet in caelum: & de persecutione ecclesiae quam inferet Antichristus: & de miraculis eius. Ca. xvii.
- Quomodo haec pronuntiata sunt & uaticiniis prophetarum: & oraculis gentilium uatum & uersibus sibyllinis. Ca. xviii.
- Quomodo Christus & quibus signis praecedentibus descendet de caelo ut interficiat Antichristum: & tyrannos: et impios deleat de terra: et quod uigiliae nocturnae christianorum ideo institutae sunt: quod Christus de nocte uenturus est: et quod dii et cultores eorum dabuntur incendio: ut Sibylla praedixit. Ca. xix.
- Quomodo aperientur inferi et resurgent mortui: et quid iudicandi sunt: et qui non. et quomodo haec Sibylla praedixit et qua ratione anima cum immortalis sit: patibilis esse possit secundum stoicos. Ca. xx.
- De potentia dei: quae pro merito cuiusque potest: et homines: et angelos punire. De carnis immortalitate post resurrectionem. De differentia ignis gehennalis: et ignis communis et quid in electis: quid in reprobis operetur. Ca. xxi.
- Quod haec a quibusdam dicuntur esse poetica: et unde ad notitiam uenerint poetarum quibus de causis corruerint ueritate: et Lethaeum amnem et alia fantastica induxerint. Ca. xxii.
- De resurrectione: et quod Pythagoras et alii philosophi inepte locuti sunt: et de anastasi mentientes animas in uaria transire corpora. Ca. xxiii.
- Quod secundum uaticinia Sibyllae post iudicium per mille annos regnabit in terra filius dei cum electis suis in sancta ciuitate quam constituet & quod diabolus uincietur mille annis: & omnis creatura mansuescet: & ad iucunditatem seruiet: & Christus ab omnibus coletur ut deus & dominus. Ca. xxiiii.

- Quod non restat ex quarundam scripturarum assertione nisi ducenti anni usque ad rerum innovationem. Et quod finis non aderit nisi Roma destructa. Ca. xv.
- Quod elapsis mille annis aurei saeculi post iudicium soluetur inter diabolus & concitabit gentes: ut sanctam expugnet civitatem: & obsidebunt eam. & quomodo eam omnino deus destruet & poenis aeternis tradet; electis hominibus translatis ad gloriam angelorum post resurrectionem secundam. Ca. xxvi.
- Exhortatio ut omnes properent ad suscipiendam cum religione sapientiam per quas ad beatissimam perveniunt aeternae vitae beatitudinem. Ca. xxvii.
- Lactantii Firmiani de ira dei sequuntur capitula feliciter.
- Prooemium in quo praemittens ordinem dicendorum ad habendam veritatem docet deum esse cognoscendum. Ca. primus
- De gradibus per quos ad veritatem ascenditur; & qui de ipsis gradibus deiciant. Ca. ii.
- Quod nullus asseruit deum irasci & gratia non moveri. Ca. iii.
- Contra Epicurum disputat qui negabat deum irasci gratificari & omnia providere. Ca. iiii.
- Contra stoicos dicentes in deo fore gratiam; sed non iram. Ca. v.
- Quod deus irascitur. Ca. vi.
- Quod philosophi errant: & quod homines ab aliis animantibus maxime differunt religione quae hominis est propria. Ca. vii.
- Contra Epicurum religionem subvertentem & quod religio sit habenda. Ca. viii.
- Varias opiniones de mundo opificio; & gubernatione enumerat. Ca. ix.
- Quod mundus dei providentia factus sit & gubernetur. Ca. x.
- Vtrum unius dei an plurium deorum providentia mundus regatur & constet. Ca. xi.
- Quod religio sit; & hominis sit. Ca. xii.
- Quod omnia tam bona quam mala hominis gratia facta sunt. Ca. xiii.
- Cur deus fecerit hominem. Ca. xiiii.
- Vnde ad hominem peccata perveniat. Ca. xv.
- Quae materia sit in deo miserationis gratiae vel irae. Ca. xvi.
- Quod deus administrat mundum; & regit hominum actus; & per consequens irascitur. Ca. xvii.
- Quod sine ira peccata non corriguntur. Ca. xviii.
- Quod homo ex corpore vitia; & ex anima virtutes habeat. Et quod cum velit deus homines bonos eorum vitiis irascitur. Ca. xix.
- Quod malorum felicitas irae dei non contra dicat; & quod sit deus patientissimus. Ca. xx.
- Si deus irascitur; cur hominem irasci prohibeat. Ca. xxi.
- Epilogus & inductio auctoritatum Sibyllae Erithrae ad iram dei probandam. Ca. xxii.
- Auctoritatibus aliarum Sibyllarum iram dei probat. Ca. xxiii.
- Concludit deum amandum; reverendum; honorificandum; & metuendum. Ca. xxiiii.
- Lactantii Firmiani de opificio dei vel formatione hominis Capitula sequuntur.
- Prooemiale capitulum ad Demetrianum; in quo narrat cur hoc opus assumeret. Ca. primus
- Quae deus homini; & quae ceteris animantibus dedit. Ca. ii.
- Contra Epicuros disputat qui opera naturae damnabant; & praecipue quod homo ceteris animantibus imbecillior oriatur. Ca. iii.
- Contra Epicuros cogredientes homines morbis imaturae mortis subiectos. Ca. iiii.
- De differentia creationis brutorum animalium; & hominis secundum corpus. Ca. v.
- Contra Epicurum qui ex atomis fortuito concurrentibus compactum fabricatumque

hominia em di spuatit.	Ca. vi.
De dei prouidentia circa uniuersalem hominis fabricam.	Ca. vii.
De forma hoīs & omiū mēbrorū habitudie: & specialiter de aurib⁹ & oculis.	Ca. viii.
Contra eos qui sensus falsos esse cōtēdūt.	Ca. ix.
Ad oculorū fabricā redit: & omnium membrorum habitudinem; sed specialiter quæ usq; ad uentrē percutē apparent.	Ca. x.
De uisceribus & intestinis usq; ad membra genitalia.	Ca. xi.
De membris cōceptionis: & ipsius cōceptus physica ratione.	Ca. xii.
Contra illos qui per uoluptatē membris genitalibus abutūtur: & subditorum membrorum forma.	Ca. xiii.
Quod de multis quæ sūt i corpe ratio sciri nequit.	Ca. xiiii.
De obscura uocis ratione.	Ca. xv.
Vbi sit mentis sedes: & qua ratione corpi coniūgatur.	Ca. xvi.
Quod anima sit aeterna & quid sit secūdū philosophorū uarias opinioes;	Ca. xvii.
Utrum animas & anima sint idem.	Ca. xviii.
De origine animæ: & an sit.	Ca. xix.
Cur deus dedit spiritū tēptatorē.	Ca. xx.
Operis conclusio; & ueritatem superari nō posse.	Ca. xxi.
Lactāti Firmiani errata primi libri quibus ipse deceptus est per fratrem antoniū Raudensem theologum collecta & exarata sunt;	
P Rimus error quādo dicit: & quidem uniuersaliter fieri nō posse; qui omnē qd in aliquādo esse cōperit.	Ca. vii.
Secūdus error est qn̄ ex præcedēti errore credit deū seipsum genuisse & fecisse. Ibidē In secundo libro errata;	
P Rimus error quādo dicit angelos nō statim a mundi principio ad hominū tutelam eē decretos.	Ca. xv.
Secūdus error dū dicit deū angelis præcepisse: ne terra cōtagione maculētur. Ibidē	
Tertius error dū dicit diabolum angelos paulatim ad uitia pelexisse. Ibidē	
Quartus error quando dicit angelos dei mulierū cōgressibus inquinatos & filios genuisse.	Ibidem
Quintus error qn̄ dicit oēs animas calo creatas esse.	Ca. ix.
Sextus quando dicit cælum steliferū esse supremū: & esse sedem ipsius conditoris; & ibi superos omnes habitare.	Ca. x.
Septimus error quādo dicit deum posuisse solem & lunā in firmamēto.	Ibidem
Octauus quādo dicit animā ex dei substātia esse decisam.	Ca. x. & ca. xiii.
Nonus quādo dicit deū infinitas animas; seu infinitam multitudinē animarum principio procreasse.	Ca. xi.
Pulcra cōtentio inter Ciceronē & Lactantium de materia prima. Ille aeternam esse dicit hic creatam nititur cōprobare.	Ca. ix.
Sequitur incidēs materia de induratione cordis humani de causa quoq; prædestinationis reprobationisq;.	Ca. ix.
Decimus quando dicit deum post diluuiū instituisse ut homines post centum uiginti annos nō amplius uiuerent.	Ca. xiiii.
Arguit Aristotelem qui mundi aeternitatē posuit ipse autem ac deo productam eē testatur: quod cū uerissime dicatur; tamen ista exiletur ita unde aduersus eum philoso	